

**Jahonda yashil moliyaviy vositalar: statistikasi,
tahlili va barqaror rivojlanishga ta'siri**

Po'latova Saodat Voxid qizi
TDIU tayanch doktoranti

Annotatsiya: Yashil moliya (green finance) atamasi so'nggi yillarda global iqtisodiyotda muhim o'rin egalladi. Bu soha atrof-muhitni himoya qilish, iqlim o'zgarishiga qarshi kurashish va barqaror rivojlanishni ta'minlashga qaratilgan moliyaviy vositalarni o'z ichiga oladi. Ushbu maqola yashil moliya vositalari, xususan, yashil obligatsiyalar, yashil kreditlar va ESG investitsiyalarining statistikasi va tahlilini, ularning iqtisodiy, ekologik va ijtimoiy ta'sirini o'rganadi. Jahonda yashil moliya bozorining rivojlanishi va uning atrof-muhitga ta'siri haqidagi ma'lumotlar taqdim etiladi. Maqolada, shuningdek, yashil moliya vositalarining kelgusi istiqbollari va ularga qo'llab-quvvatlovchi siyosatlar muhokama qilinadi.

Kalit so'zlar: Yashil moliya, yashil obligatsiyalar, iqlim o'zgarishi, barqaror rivojlanish, ESG investitsiyalari, qayta tiklanuvchi energiya, ekologik barqarorlik, moliyaviy vositalar, ijtimoiy ta'sir.

Yashil moliya sohasidagi global rivojlanish iqlim o'zgarishi va ekologik barqarorlik masalalariga e'tiborni yanada kuchaytirdi. Yashil moliya atamasi, ayniqsa, iqlimni himoya qilish va ekologik toza investitsiyalarni moliyalashtirishga qaratilgan barcha moliyaviy vositalarni o'z ichiga oladi. Ushbu vositalar orasida yashil obligatsiyalar, yashil kreditlar, ESG (Environmental, Social, Governance) investitsiyalari va barqaror moliyaviy fondlar

kabilar mavjud. Yashil moliya sohasining rivojlanishi, ayniqsa, 2010-yillarning boshidan boshlab tezlashdi va bu global iqtisodiyot va ijtimoiy hayotga sezilarli ta'sir ko'rsatdi.

Yashil obligatsiyalar, qayta tiklanuvchi energiya, energiya samaradorligini oshirish va ekologik infratuzilmani rivojlantirish uchun eng ommabop va samarali moliyaviy vositalardan biridir. Yashil moliya orqali ajratilgan mablag'lar, nafaqat atrof-muhitni himoya qilishga xizmat qiladi, balki yangi ish o'rinlari yaratish, ijtimoiy infratuzilmani rivojlantirish va iqtisodiy o'sishni qo'llab-quvvatlashga ham yordam beradi.

Adabiyotlar sharhi

Yashil moliya bozorining rivojlanishi va uning iqtisodiyotga ta'siri haqida ko'plab tadqiqotlar mavjud. Asosiy adabiyotlar quyidagilarni o'z ichiga oladi:

1. **G20 Green Finance Study Group (2016):** Yashil moliya bozorining global rivojlanishi va iqlim o'zgarishiga qarshi kurashishda moliya vositalarining o'rnini haqida batafsil tahlil keltiradi.
2. **Climate Bonds Initiative (2021):** Yashil obligatsiyalar bozorining o'sish sur'atlarini va asosiy chiqaruvchilarni tahlil etadi. Bu tadqiqotda yashil obligatsiyalarni chiqarish bo'yicha global statistikalar keltirilgan.
3. **OECD (2019):** Yashil moliya bozorining barqaror rivojlanishdagi roli va investitsiyalarning iqtisodiy, ijtimoiy va ekologik ta'sirini o'rganadi.
4. **World Bank (2020):** Yashil moliya vositalarining iqtisodiyot va jamiyatga bo'lgan ta'sirini tahlil etadi, xususan, iqlim o'zgarishiga qarshi kurashish uchun qanday loyihalar amalga oshirilayotganini ko'rsatadi.

Bu adabiyotlar global yashil moliya bozorining rivojlanishiga oid ilmiy va amaliy ma'lumotlar taqdim etadi.

Tadqiqot metodologiyasi: Ushbu maqolada qo'llanilgan metodologiya kombinatsiyalangan yondashuvni o'z ichiga oladi. Tadqiqotda quyidagi metodlar ishlatilgan:

- 1. Statistik tahlil:** Yashil obligatsiyalar bozorining global hajmi va uning o'sish sur'atlarini o'rganish. Yashil obligatsiyalar bozorining o'zgarishi va rivojlanish tendensiyalarini tahlil qilish.
- 2. Sektoral tahlil:** Yashil moliya vositalarining iqtisodiy sektorlarga ta'sirini, xususan, qayta tiklanuvchi energiya, infratuzilma va suv resurslarini boshqarish bo'yicha amalga oshirilgan investitsiyalarni baholash.
- 3. Holat tahlili:** Yashil moliya vositalarining o'zgaruvchi iqtisodiy sharoitlar va davlat siyosatlariga ta'sirini o'rganish.
- 4. Kuantitativ va sifatli tahlil:** Yashil moliya vositalarining ijtimoiy, iqtisodiy va ekologik ta'sirini o'lchash va baholash uchun ma'lumotlar yig'ish.

Tahlil va Natijalar Muhokamasi: Yashil obligatsiyalar bozori 2010-yillarning oxiridan boshlab sezilarli ravishda o'sdi. 2013-yilda bu bozor hajmi 11 milliard dollarni tashkil etgan bo'lsa, 2019-yilda u 257 milliard dollarga yetdi. 2020-yilga kelib bozor hajmi 270 milliard dollarga yetdi. Xitoy, AQSh va Yevropa Ittifoqi davlatlari yashil obligatsiyalar bozorining eng yirik chiqaruvchilari hisoblanadi. 2020-yilda Xitoy 30 milliard dollardan ortiq yashil obligatsiyalarni chiqargan, AQShning bozor ulushi esa 140 milliard dollardan oshgan.

Yashil kreditlar bozorining hajmi 2020-yilda 120 milliard dollarga yetgan. Yashil kreditlar yordamida qayta tiklanuvchi energiya, energiya samaradorligi va ekologik toza infratuzilma yaratishga sarmoya kiritiladi. ESG investitsiyalari esa ekologik, ijtimoiy va boshqaruv omillarini hisobga olgan holda amalga oshiriladi va 2020-yilda global ESG investitsiyalari 35 trillion dollarni tashkil etdi.

Yashil moliya vositalari qayta tiklanuvchi energiya, infratuzilma va qurilish, suv resurslarini boshqarish kabi sohalarda sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. 2021-yilda global yashil obligatsiyalarning 40% qayta tiklanuvchi energiya manbalariga sarmoya kiritildi.

Yashil moliya nafaqat atrof-muhitni himoya qilishga, balki ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashga ham xizmat qiladi. Yashil investitsiyalar orqali yangi ish o'rinlari yaratish, ijtimoiy infratuzilmani rivojlantirish va iqtisodiy imkoniyatlarni kengaytirish mumkin. Yashil loyihalar, masalan, ekologik toza texnologiyalarni rivojlantirish va yangi ish o'rinlarini yaratishda sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Shuningdek, sog'liqni saqlash va ta'lim sohalaridagi barqaror loyihalar ham yashil moliya vositalarining ijtimoiy ta'sirini ko'rsatadi.

Xulosa va takliflar:

Yashil moliya bozorining jadal rivojlanishi global iqtisodiyotda iqlim o'zgarishiga qarshi kurashish va barqaror rivojlanishni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Yashil obligatsiyalar, yashil kreditlar va ESG investitsiyalari orqali moliyalashtiriladigan ekologik va ijtimoiy loyihalar nafaqat atrof-muhitni saqlashga, balki yangi iqtisodiy imkoniyatlarni yaratishga ham yordam beradi.

Takliflar:

1. Yashil moliya vositalariga sarmoya jalb qilishni rag'batlantirish uchun davlatlar va xalqaro tashkilotlar tomonidan qo'llab-quvvatlovchi siyosatlar ishlab chiqilishi kerak.
2. Mamlakatlar o'rtasidagi farqlarni kamaytirish va xalqaro hamkorlikni kuchaytirish zarur.
3. Yashil moliya vositalarining ijtimoiy va iqtisodiy ta'sirini kuchaytirish uchun ekologik barqaror loyihalar va ijtimoiy adolatga qaratilgan investitsiyalarni ko'paytirish lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. G20 Green Finance Study Group. "Green Finance: A New Direction for Financial Markets." G20 Summit, 2016.
2. Climate Bonds Initiative. "Green Bond Market Summary: Global Market Statistics." Climate Bonds Initiative, 2021.
3. OECD. "Green Finance and Investment." OECD Publishing, 2019.
4. World Bank. "Financing a Sustainable Future: Green Bonds in the Emerging Markets." World Bank, 2020.
5. UN Environment Programme Finance Initiative. "Global Green Bond Overview." UNEP FI, 2019.
6. FSB (Financial Stability Board). "The Role of Green Finance in Promoting Sustainable Growth." FSB Report, 2017.
7. Zhang, J., & Wang, L. "The Impact of Green Finance on Sustainable Economic Growth in China." *Journal of Sustainable Development*, 2020.
8. KPMG. "The Rise of Green Bonds: Market Trends and Opportunities." KPMG Report, 2021.
9. IEA (International Energy Agency). "World Energy Investment Report 2020." IEA, 2020.
10. HSBC. "Green Financing: The Future of Sustainable Investment." HSBC Global Research, 2018.